

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto

Asia : Lausunto velkajärjestelyn tarkistamista valmistelleen työryhmän mietinnöstä (oikeusministeriön julkaisusarja Mietintöjä ja lausuntoja 59/2013)

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 29.11.2013, OM 16/41/2012, OM038:00/2012

Helsingin käräjäoikeus esittää pyydettyinä lausuntonaan seuraavaa:

Yleistä

Oikeusministeriön asettaman työryhmän tehtävänä on ollut velkajärjestelyn uudistamistyöryhmän 8.3.2011 antaman mietinnön (Velkajärjestelyn uudistaminen, Mietintöjä ja lausuntoja 11/2011) ja siihen saadun lausuntopalautteen pohjalta laatia ehdotus yksityishenkilön velkajärjestelyn uudistamiseksi. Helsingin käräjäoikeus on 10.6.2011 antanut lausunnon mainitusta aikaisemmasta mietinnöstä.

Menettelysäännökset ja selvittäjän määrääminen

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin on mietinnössä ehdotettu otettavaksi uusi 52 a §, jossa säädettäisiin menettelystä käräjäoikeudessa silloin, kun hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi. Mainitussa pykälässä säädettäisiin muun ohella siitä, että käräjäoikeus tällöin kuulisi velkojia sekä velallisen hakemuksesta että maksuohjelmaehdotuksesta. Lisäksi lain 54 §:n ehdotetaan otettavaksi uusi 5 momentti. Ehdotetun lainkohdan mukaan jos hakemukseen on liitetty ehdotus maksuohjelmaksi ja päätös velkajärjestelyn aloittamisesta on tehty enintään neljä kuukautta maksuohjelmaehdotuksessa käytetyn saldopäivän jälkeen, 2 momenttia sovelletaan vain siltä osin kuin se on tarpeellista maksuohjelmaehdotuksen tarkistamiseksi. Edelleen lain 64 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että jos velallisen hakemukseen liitetty ehdotus maksuohjelmaksi, selvittäjä voidaan määrätä vain, jos se on asian riittävyyden tai epäselvyyden vuoksi tarpeen.

Esitys ei siten sisällä merkittäviä muutoksia menettelyyn silloin, kun velallisen hakemukseen ei sisälly maksuohjelmaehdotusta. Ehdotuksessa ei liioin puututa siihen, tuleeko velkajärjestelyhakemuksen liitteenä tuomioistuimelle toimittaa maksuohjelmaehdotus vai ei. Ehdotuksen yhtenä tavoitteena kuitenkin on, että maksuohjelmaehdotus liitettäisiin hakemukseen ainakin silloin, kun asia on suhteellisen yksinkertainen. Tällöin pääsääntönä siis olisi, että selvittäjää ei määrättäisi.

Käräjäoikeus pitää ehdotukseen sisällytetyjä menettelysäännöksiä pääosin onnistuneina, mikäli selvittäjän käyttöä ei tarpeettomasti rajoiteta. Nykyinen käytäntö, jossa velkaselvittäjä määrätään, vähentää käräjäoikeuden työtaakkaa. Velkaselvittäjät ovat tehtävässään ammattitaitoisia ja puolueettomia. Talous- ja velkaneuvonnassa virkamiehet puolestaan toimivat velallisen avustajina laatiessaan hakemuksen, kuullessaan velkojia ja laatiessaan maksuohjelmaehdotuksen. Vaikka he ovat puolueettomia, on tärkeää, että menettely myös näyttää puolueettomalta. Lisäksi kuten mietinnössäkkin on todettu, maksuohjelmaehdotusten tekeminen riippuu käytännössä myös talous- ja velkaneuvonnan paikkakuntaehtaisista resursseista.

Nämä resurssit tulee varmistaa, mikäli nyt selvittäjälle kuuluvaa työtä pyritään siirtämään talous- ja velkaneuvonnassa tapahtuvaksi.

Helsingin käräjäoikeudessa aikaisemmin saatujen kokemusten perusteella on lisäksi aikaa vievää korjauttaa maksuohjelmaehdotusta velkaneuvonnassa ja sen jälkeen lausuttaa ehdotusta uudelleen velkojilla. Selvittäjän puolueettomuus ja ammattitaito korostuukin erityisesti tällaisessa tilanteessa. Käräjäoikeuden tulee siksi jatkossakin voida harkintansa mukaan tarvittaessa määrätä selvittäjä niissä tilanteissa, joissa maksuohjelmaehdotus muodostuu velkojien lausumien perusteella riitaiseksi.

Velkajärjestelyn esteistä

Lain 10 §:n 7 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että ilmaisu ”ilmeisen kevytmielinen velkaantuminen” korvattaisiin ilmaisulla ”piittaamaton ja vastuuton velkaantuminen”. Kyse olisi terminologian nykyaikaistamisesta, eikä muutoksella olisi tarkoitus tältä osin nostaa tai laskea esteperusteen soveltamiskynnystä. Kohdassa mainittaisiin lisäksi nimenomaisesti, että kokonaisarvioinnissa siitä, onko velkaantuminen ollut piittaamatonta ja vastuutonta otettaisiin huomioon velallisen ikä, asema ja muut olosuhteet sekä se, ovatko luotonantajat toimineet vastuullisesti. Arvio velkaantumisen moitittavuudesta ei siis perustuisi yksin velallisen, vaan myös luotonantajan toimintaan.

Käräjäoikeus pitää terminologian nykyaikaistamista ja lainkohdan jo oikeuskäytännössä vakiintuneiden soveltamisedellytysten täsmentämistä onnistuneina muutoksina. Lisäksi voitaneen pitää yhteiskunnallisesti perusteltuna sitä, että velkaantumisen moitittavuuden arvioinnissa kiinnitettäisiin huomiota myös luotonantajan toimintaan. Mainitun uuden kriteerin soveltaminen saattaa kuitenkin käytännössä muodostua ongelmalliseksi. Käräjäoikeuden tulisi tällöin ilmeisesti ottaa kantaa siihen, onko luotonannossa noudatettu kuluttajansuojalain 7 luvun 13 §:ssä säädettyä hyvää luotonantotapaa ja onko luotonantaja ennen luottosopimuksen tekemistä arvioinut kuluttajan luottokelpoisuuden kuluttajansuojalain 7 luvun 14 §:n tarkoittamalla tavalla. Harkintaa varten käräjäoikeudella tulisi olla käytettävissään tarpeelliset tiedot luottosopimuksesta, mahdollisista sopimusneuvotteluista sekä siitä, millä tavoin luottoa on velkajärjestelyn hakijalle markkinoitu. Vaarana on, että aloitusharkinta kyseisen usein sovellettavaksi tulevan esteperusteen osalta muodostuisi tarpeettoman raskaaksi ottaen huomioon senkin, että velkajärjestelyn hakijoilla on tyypillisesti kulutusluottoja usealta eri taholta.

Sanotuista syistä lainkohdan tarkoittaman moitittavuusarvioinnin tulisi jatkossakin perustua yksinomaan velallisen toimintaan.

Esityksen vaikutukset käräjäoikeuksien toimintaan

Esityksessä ehdotetaan yksityisten elinkeinon- ja ammatinharjoittajien velkajärjestelyyn pääsyn parantamista. Lisäksi ehdotuksen tarkoituksena on nopeuttaa työttömien ja erityisesti työttömien nuorten pääsyä velkajärjestelyyn. Ehdotetut toimenpiteet tulevat mietinnönkin mukaan toteutuessaan lisäämään velkajärjestelyhakemusten määrää.

Käräjäoikeus on edellä katsonut, että käräjäoikeuden tulisi jatkossakin voida harkintansa mukaan tarvittaessa määrätä selvittäjä niissä tilanteissa, joissa maksuohjelmaehdotus muodostuu velkojien lausumien perusteella riitaiseksi. Mikäli pääsäännöksi kuitenkin muodostuisi lakiehdotuksen perusteluissa omaksuttu kanta siitä, että asia tällöin palautettaisiin velalliselle uuden maksuohjelmaehdotuksen laatimista varten, merkitsisi se työn määrän lisääntymistä etenkin käräjäoikeuden kansliassa, koska uusi maksuohjelmaehdotus tulisi jälleen lausuttaa velkojilla.

Lausunnon on valmistellut käräjätuomari Lauri Länsman.